

ՍԻՈՆ, ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

Թ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1935 — ՅՈՒՆՈՒԱՐ

ԹԻԻ 1

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՊՐԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Երբեք չենք մտածեր այս վեր-
նադրին ներքեւ հասկնալ առողջա-
բանութիւնը, կամ կեանքը գիտա-
կան կանոններու հետամտութեամբ
եւ զործադրութեամբ սովուն եւ
հեշտ ընծայելու աշխատանքը։ Ա-
տիկա, իբրեւ զործ, իր կարգին, եւ
համեմատ իր կերպին, ունի ան-
շուշտ իր որոշ կարեւորութիւնը։
Բայց, ինչ որ ալ լինի իր արժէքին
մասին շատերուն կամ ամենուս
տեսութիւնը, սոսկ միջոցներու վե-
րաբերող եւ անոնց միայն նուիրուած
հոգացողութիւն մըն է. մինչդեռ
կեանքին արժէքը կը կշռուի իր
նպատակովը, որ զաղափար մը
պէտք է լինի, եւ առոր համար նոյն
խիկ, էապէս եւ իրապէս, գերա-
զանցօրէն աւելի բարձր եւ զեզեցիկ։

Ապրելու արուեստը, հետեա-
բար, այն ջանադրութիւնն է նախ,
որով մարդը, իբրեւ բանաւոր եւ ա-
զատ էակ, իր կարելի լաւագոյնը

կ'ընէ, որպէսզի իր կեանքին իբր նպատակ կէտադրէ ազնուագոյն զաղափար մը.
եւ յետոյ, հոգիին բոլոր կորովովը անոր ուղղելու գիտակից այն ճիշդ՝ որ մար-
դուն մեծագոյն բարոյական արժանիքը, զայն կենդանիներու դասակարգէն դուրս
եւ բարձր հանող յատկանիշն է։

Աննպատակ չէ արդարեւ այս վերջիններուն կեանքն ալ. եւ այսպէս կա-

րելի է ըսել դեռ ամէն իրի համար, որ ներս մտած է անդամ մը գոյութեան ոլորտէն. բայց մինչդեռ անոնք սահմանուած, աւելի ճիշդ՝ ճակատագրուած են նպատակի մը, որուն կը մղուին անդիտակցաբար, մարդը ինքն ալ բաժին մը կամ գեր մը ունի ճշդորոշմանը կամ ընտրութեանը մէջ իր կեանքի նպատակին՝ որուն կը դիմէ աւելի գիտակցաբար կամ բնազդօրէն, այսինքն ինքնեկ բայց նոյն ատեն խորհրդածեալ ձգտումով մը, որ ապրելու արուեստին թէ՛ տաժանքը և թէ՛ բերկրանքը կուտայ միանգամայն իրեն:

Այո՛, հարկ է որ կեանքին նպատակը զազափար մը միայն լինի. ու, ճիշդ ատոր համար, անհրաժեշտութիւն մըն է կեանքին վրայ մտածելու պէտքը: Առանց մտածումի, այսինքն անխորհուրդ կերպով վարուած կեանքը կրնայ ըլլալ ամէն ինչ, բայց ոչ բնաւ կեանք: Կեանքին ամենէն բացորոշ ապացոյցը մտածումն է: «Իր խորհիմ, ուրեմն կ'ապրիմ»: անկորնչական ճշմարտութիւն մը կը պարունակէ Տէքորդեան այս վճիռը: Մարդուն մէջ բուն կեանքը կը սկսի այն վայրկեանէն՝ երբ իր ինքնութեան զգացումովը կը լուսաւորուի հողին, այսինքն իբր մարդ կը սկսի խորհիլ իր մասին. ու ո՛րքան աւելի լայննայ ու խորանայ այդ զգացումը, այսինքն ո՛րքան աւելի պայծառօրէն ճանչնայ մարդ ինքզինքը, ա՛յնքան աւելի ընդունակ կ'ըլլայ արժանապէս ապրելու: Բարոյականութեան հիմն է արգարե ինքնաճանաչութիւնը. անհրաժեշտ է որ մարդ ներքնապէս ճանչնայ իր անձը, զայն բաղկացնող հողեկան վիճակները. ու, ամենէն աւելի խելամտի իր կոշտմին, որպէսզի, գիտակցելով իր իրաւունքներուն և պարտականութեանց, ըստ այնմ կարենայ թափ տալ կամքին, գործելու համար բանականութեան լոյսին տակ: Անխորհուրդ կեանքը խաւարին մէջ խարխափանքն է. ու ասիկա՝ ոչ միայն անհատներուն, այլ նաև համայններուն համար: Դիտեցէք պատմութիւնը, ու պիտի համոզուիք թէ ժողովուրդներու կեանքին մէջ պատահած ամենէն շրջոթ ու տկար շրջանները այն թուականներն են, ուր միտքը, կորսնցուցած իր տիրապետութիւնը մարդկային բարոյականին վրայ, թոյլ տուած է որ կիրքն ու նախապաշարումը ուղղութիւն տան անոր:

Պէտք է ստիպենք ինքզինքնիս՝ խորհելու կեանքին վրայ. և առաջին ազդումը՝ զոր անոր խոկումը պիտի տայ մեզի, սա՛ համոզումը պիտի լինի թէ ոչնչութիւն կամ ունայնութիւն չէ ան բնաւ: Հիւանդոտ մտայնութեան կամ արատաւորեալ հողոյ վիճակ էր պարզապէս հին կրօններէն ումանց և փիլիսոփայական դպրոցի մը այն իմացումը, որոնք աշխարհը նկատել տալով պատրանքներու քառս մը, և կեանքը՝ ամենէն խաբուսիկ իրականութիւնը, անոնցմէ ժամ առաջ ձեռքադատուելուն մէջ կը ցուցնէին երջանկութիւնը: Ճշմարիտ կրօնը և առողջ մտածողութիւնը բարեբախտաբար ընդ միշտ ճշգիւցին բարոյական մարդուն տեսակէտը այդ մասին: Մարդոց անհամեմատ մեծամասնութիւնը, Հաւատքէն և ուղիղ բանէն լուսաւորուած, վարժուած է այլ ևս մէկին և միւսին մէջ միանգամայն տեսնելու որչափ ամբմինին նոյնչափ և հողիին համար անխաբ իրականութիւն մը, լի անհուն պատեհութիւններով՝ ճշմարիտին, բարիին և գեղեցիկին ըմբռնումովը բարձրացնելու համար անհասն ու ընկերութիւնը:

Արդարեւ՝ ո՛րքան ալ ամենի լինի վիշտը, որ կը փոթորկի երբեմն ամենուն շուրջը, որչափ ալ դառն լինին յուսախարութիւնները, որոնք կը քամեն յաճախ

մեր ոգիքը, դեռ իրաւունք կայ ըսելու թէ աշխարհի մէջ նոյնչափ շօշափելի է բարին՝ որքան է չարը. թէ անհամար ատաղձ կայ հոն՝ բարիին ալ իրապաշտ վէպին համար: Անկարելի է չզգալ սէրը, որ կը շնչէ տիեզերքի մէջ, երբեմն ամենէն չկարծուած ուղղութիւններէն նոյն իսկ. Ոչ. հակառակ ցաւի անասն-ման սաստկութիւններուն, աշխարհ նորէն կը մնայ անհուն Բարութեան գործ մը, ուր Նախախնամութիւնը յոյժ տպաւորիչ կերպով ինքզինքը կը հանդիսա-դրէ ստէպ:

Վիշտ կամ վայելք. այս երկուքէն ո՛րն ալ լինի գերակշռօրէն կազմիչ տարրը կեանքին բաղկացութեան մէջ, խրատ մը կամ դաս մը պէտք է լինի անվրէպ իրենց ազդեցութիւնը՝ մեր բարոյականին վրայ, առաջինը՝ քաջութեան, և երկրորդը՝ դէպի զգաստութիւն տանելու համար միշտ մեր միտքը, Այն ա-տեն է որ սխտի կարենանք այնպիսի կացութեան մը մէջ դնել ինքզինքնիս՝ որ մարդոց երգի մը կամ փախչող ամպերու պէս չանցնին մեր օրերը. այլ իրենցմէ ետքը թողուն անոնք իրենցմէ և նոյն իսկ մենէ աւելի երկարատեւ բան մը, արդիւնք մը, մեղի և այլոց համար մանաւանդ յաւէտ օգտակար:

Անկամ մը որ այս մտածումը բազմի մեր հոգիին մէջ, պիտի հասկնանք իսկոյն թէ «կեանքը ոչ թէ անցըւած այլ օգտագործուած ժամանակն է ինք-նին»։ Ժամանակը օգտագործել՝ այս խօսքը պէտք է նշանակէ սա՛ միայն. ան-շարժ յուստենականութեան մէջ սուգուող այդ շարժուն և սահմանաւոր տեւո-ղութիւնը վերածել բարի գորութեան մը, որմէ հոգեկան եւ բարոյական շահե-կանութիւններ ըլխին թէ՛ ներկային եւ թէ՛ ապագային համար: Ժամանակը պատտուն է, ըսած է Ֆրանսէլին, որմէ կը շինուի իւրաքանչիւրին կեանքը, մեր բարոյական և իմացական կարողութիւններուն միջոցաւ, ամէն մէկին յօժարու-թիւններուն կամ հոգեկան յարմարութիւններուն համեմատ: Աւելի պարզ պիտի ըլլար ըսել թերևս. Ժամանակը կտան է՝ որուն վրայ ամէն մարդ պարտի նը-կարել պատկեր մը, որ իր կեանքը՝ իր հոգիին պատմութիւնը պիտի ներկայա-ցընէ. այդ պատկերը այնքան աւելի խօսուն պիտի լինի և կենդանի, որքան ա-ւելի հարազատ արտայայտութիւնը լինի մաքուր և ազնուական մտածումի մը:

Այս թելը դա՛մէալ կը տանի զմեզ ինքնաճանաչութեան հարցին: Ինք-զինքը արտայայտել կարենալու համար պէտք է նախ տիրացած ըլլալ անձին. պէտք է ճանչնայ մարդ ինքզինքը, իր ձկտումներուն ուղղութիւնը. ուրիշ բառով՝ պէտք է դիտակցի իր կոչումին, գործ մը կարենալ կատարելու համար. կոչու-մին զգացումը յայտնագործումն է անձի մը արժանիքին՝ իր իսկ նախ գիտակ-ցութեան մէջ: Կոչում կամ անոր զգացումը չունեցող հոգին անդեկ նաւն է, որուն վախճանն է կա՛մ փշուրիլ խարաղներու վրայ կամ կորսուիլ անգնաւորոյ:

Իսկ իր անձին տիրանալու համար անհրաժեշտ պայմաններէն մին է իւ-պառ տարամերժումը ճակատագրի գաղափարին: Մենէ դուրս եղած մութ եւ կոյր գորութեան մը ազդեցութիւնը մեր կեանքին և գործառնութիւններուն վը-րայ՝ առողջ մտքին համար անհեթեթ վարկած մը միայն կընայ ըլլալ: Մարդս ինքն է որ կը ճարտարապետէ իր ճակատագիրը, Աստուծմէ իրեն՝ չնորհուած կարողութիւնները գործածելով իր ազատութեամբ և իր բարոյական պատաս-խանատուութեան սահմանին մէջ: Ու չհաւատալով ճակատագրին մեր կեան-

քին վրայ ունեցած ներդրածութեանը՝ ո՛չ միայն պայծառ լոյսի մը մէջ զգացած կ'ըլլանք այդ պատասխանատուութիւնը, ինչ որ գերողանց ապացոյց մըն է հոգեկան պարկէշտութեան, այլ նաև մենք մեզի յարմարութիւններ ստեղծած կ'ըլլանք զօրացնելու մեր մէջ կատարելութեան ըզձանքը, որ ամենէն ազնուական և աստուածային ձգտումն է մարդկային հոգւոյն:

Որպէսզի կեանքը ստուղիւ կեանք ըլլայ, կրօնի, ընկերականութեան և բարոյականի զազափաբներով սոզորուն, պէտք է զիտնալ ըմբռնել զայն նախ իբրև խորհուրդի զօրծ մը, և յետոյ ընդունիլ թէ խորհուրդի օրէնքին և պայմաններուն զօրծադրութեանը մէջ է որ կը կայանայ ապրելու արուեստը:

* * *

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՅՅՍՈՒՍԻ ՌԻՍՈՒՑՈՒՄԸ ԸՍՏ ՀԱՄԱՏԵՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Բ. ԳԼՈՒՆ

ԹԱԳԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Շար. Սկոն 1934, էջ 377 էն)

Մեր նկարագրած թագաւորութեան Աստուածը թագաւորի մը օգտատեսական գիծերուն տակ չէ միայն որ կ'երեւի. անիկա նոյն աստին սկիզբն ու երաշխաւորն է բարոյական օրէնքին՝ ամբողջ աշխարհի մէջ (Մտթ. Ե. 48): Այդպէս է արդարև զհնապետը. այդպէս պէտք է լինին նաև իր հըպատակները. իրենց սուրբ պարտականութիւնն է անիկա, ու միևնոյն աստին փառասօր առանձնաշնորհը: Յիսուսի ուսուցումին համեմատ, որ յընդհանուրն համաձայն է աստուածաշնչական ըմբռնումին, Աստուծոյ՝ մարդուն մէջ իրականացող այդ կատարելութիւնն է արդարաբայնը, մարդուն ընթացքին համաձայնութիւնը աստուածային կամքին հետ, հոգեւոր ուղղութիւն՝ որ անբաժան է երկնից թագաւորութեան հետադարձութիւնէն (Մտթ. Զ. 23):

Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ այդ ճիշդը, և ի՞նչ են անոր պտուղները հաւատարմութեան:

կեանքին մէջ: Ռարբինիւրը այս կէտին մասին իրենց բացորոշ տեսութիւնն ունէին. «Աստուած իմ, կը զոչէ առաջին փարիսեցին, զհնաւտմ զքէն, զի ոչ եմ իբրև զայլս ի մարդկանէ. . . պահեմ երկիցս ի շաբաթու, և տամ տասանորդ յամենայն ասացուածոց իմոց» (Ղկս. ԺԸ. 11-12): Բայց այս արդարութիւնը, պանծացում կեղծաւորութեան և հպարտութեան, ըստ յայտարարութեան Յիսուսի՝ չի կրնար որևէ մէկը մտնել երկնային թագաւորութեան մէջ (Ղկս. ԺԸ. 14, Մտթ. Ե. 20): Արդարև, զպիւրնիւր աւանդութեանց թունձր խառով մը այնպէս ծածկած էին օրէնքը, որ Յիսուսի առաջին զործը կ'ըլլայ զերջնիկ խափանիչ պատուիրաններու այդ ղէզը, զօրս բերելու համար հարազատ սուրբ զրուածքը. յանուն բուն օրինական իշխանութեան, սաստկապէս կը յարձակի անիկա անոնց վրայ որ, յանձնապատասխան վստահութեամբ մը, ինքզինքնին պաշտօնական ախոյեանները կ'ընէին օրէնքին: (Ջոր օր. Մտթ. ԺԵ. 1-11): Բայց ա՛ս է միթէ Յիսուսի Դրիստոսի զօրծին և քարոզութեան ճապարհի զոյգը: Փրկիչը բաւական կը համարէ՞ արդեօք, իբրև հաւատարմի վրտող մը, ելլել միայն Մովսէսի պատուէրներուն ու ծէսերուն: Առաջին նայուածքով, Աւետարաններուն այս կէտին մասին վկայութիւններ հակասական կ'երևի. կարգ մը հաստատուններ կ'արձև զետական օրէնսդրութեան յախտնականութիւնն է որ կը հաստատեն, մինչդեռ ուրիշներ, ոչ նուազ բացորոշ, կ'ըսեն թէ ջնջուած է ան: Իրօք